

KATILIM SİGORTA (TEKAFÜL) ŞİRKETLERİ TARAFINDAN TEKAFÜL İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

¹Musa ÖZÇELİK

Öz

İnsanların karşılaşılabilecekleri risklerden korunmaları ile ilgili olarak geliştirilen birçok yöntemle risklerin etkileri azaltılabilmektedir. Bu yöntemlerden en yaygın olarak kullanılanı ise sigorta olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirli bir prim karşılığında oluşabilecek zararın karşılanması şeklinde ifade edilen sigorta işlemleri sigorta şirketleri tarafından yerine getirilmektedir. Bu şirketlerin faaliyetlerini yerine getirirken İslami kuralları dikkate alıp almamasına göre bir ayırım yapılabilmektedir. İslami kuralları dikkate almayan şirketler klasik sigorta şirketleri İslami kuralları dikkate alan şirketler ise katılım sigorta (tekafül) şirketleri olarak belirtilmektedir. Çalışmanın amacı, tekafül kavramının açıklanması ve tekafül işlemlerine ait muhasebe kayıtlarının yapılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle tekafül kavramı, tekafül sigorta modelleri, tekafülün klasik sigortadan farkları açıklanmıştır. Daha sonra literatürde tekafül işlemlerine ait muhasebe sürecinin değerlendirilmesi ve yapılan işlemlerin muhasebe kayıtları ile ilgili yerli ve yabancı literatürde yayımlanmış çalışmalara yer verilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise tekafül işlemlerinin muhasebeleştirilme süreci sigorta şirketleri tarafından kullanılan sigortacılık hesap planı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Faizsiz Finans, Tekafül, Muhasebe.

Accounting Process of Takaful Transactions by Participation Insurance (Takaful) Companies

Abstract

The effects of risks can be reduced by many methods developed to protect people from risks they may encounter. The most widely used of these methods is insurance. Insurance transactions, which are expressed as compensation for the loss that may occur in return for a certain premium, are carried out by insurance companies. A distinction can be made according to whether these companies take into account Islamic rules while carrying out their activities. Companies that do not take into account Islamic rules can be specified as classical insurance companies, and companies that take into account Islamic rules can be specified as participation insurance (takaful) companies. The aim of the study is to explain the concept of takaful and to make accounting records of takaful transactions. For this purpose, first of all, the concept of takaful, takaful insurance models, and the differences between takaful from classical insurance are explained. Then, domestic and foreign sources about the evaluation of the accounting process of takaful transactions and the accounting records of the transactions are included in the literature. In the application part of the study, the accounting process of takaful transactions was carried out in line with the insurance chart of accounts used by insurance companies.

Keywords: Interest Free Finance, Takaful, Accounting.

Atf/Citation:

Özçelik, M. (2022). Katılım sigorta (tekafül) şirketleri tarafından tekafül işlemlerinin muhasebeleştirilmesi. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 190-200. doi: 10.56400/tarsusiibfdergisi.1187921

¹Araştırma Görevlisi, Tarsus Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, musaozcelik@tarsus.edu.tr, ORCID-iD: 0000-0002-2175-3605

Makale gönderim tarihi: 12.10.2022

Kabul tarihi: 04.11.2022

GİRİŞ

Ekonomileri açısından İslam ülkeleri; tarıma bağlı ülkeler, sanayisi nispeten gelişmiş ülkeler ve ekonomileri petrole bağlı olan Körfez Ülkeleri olarak sınıflandırılmaktadır. Petrol zengini olan ülkeler kendilerine göre fakir olan İslam ülkelerinin kalkınması noktasında karşılıklı işbirliği yapmak istemiştir. Bu noktada, İslam ülkelerinin ekonomik boyutta gelişmesini desteklemek, sermaye hareketliliğini sağlamak ve işbirliği içerisinde kaynak aktarımını gerçekleştirmek için katılım bankalarının kurulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Çelik ve Doğan, 2017: 17). Ayrıca insanların fon kullanarak gelir elde etme isteği finans kurumlarında faiz kavramının temelini oluşturmakta, İslam dini ise faizi haram kılmaktadır. Bu farklılık, yeni bir finans sistemi kurulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. İslami finans kurumları şeklinde oluşturulan bu sistemde faiz yer almamaktadır (Deran ve Beller Dikmen, 2019: 908). Faizsiz finans sektörü olarak değerlendirilen sistemde; katılım bankaları, İslami fonlar, mudarebe ve İslami mortgage şirketleri, İslami yatırım bankaları, Sukuk İhraç Kurumu ve katılım sigortacılığı (tekaful) şirketleri gibi işletmeler faaliyet göstermektedir (Çetin, 2020: 60). Bu bankalar, klasik banka faaliyetlerini yerine getirmenin yanı sıra finansal kiralama, sigortacılık, takas, faktöring ve diğer ticari faaliyetleri de gerçekleştirmektedir (Özulucan ve Deran, 2009: 86). Katılım bankaları tarafından bu faaliyetler yerine getirilirken İslami kurallara uygun yöntemler tercih edilmektedir. Bu yöntemlerden biri de riskten korunma aracı olarak değerlendirilen tekaful (katılım sigortacılığı) yöntemidir (Kısacık, 2021: 269).

Tekaful yöntemini kullanarak faaliyetlerini yerine getiren ilk tekaful şirketi 1979 yılında Sudan'da kurulmuştur. Ancak, 1984 yılında Malezya'da Tekafül Yasası çıkarılarak 1985 yılında şirket kurulması sonucu günümüzdeki tekaful sigortacılığı tam anlamıyla başlamıştır (Hacak ve Gürbüz, 2021: 309-310). Ülkemizde bu sigorta türünün kullanımı 2010 yılında faaliyetlerine başlayan Neova Sigorta Şirketi ile gerçekleşmiştir (Yıldırım, 2014: 56) ve tekaful şirketleri, sigortacılık sektöründe 2021 yılı sonu itibarıyla %5,2 oranında paya ulaşmıştır (Türkiye Sigorta Birliği, 2021: 2). Tekafül sigortanın çerçevesinin belirlendiği yönetmelik 19 Aralık 2020 tarihinde "Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik" başlığıyla yayımlanmıştır. 2021 yılında ise T.C. Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından Türkiye Modeli tanımlanarak yeni bir açılım yapılmıştır. Türkiye Sigorta Birliği tarafından yayımlanan istatistik verilerine göre katılım sigortacılığı faaliyetlerini yerine getiren şirket sayısı 2014 yılında 2 iken bu sayı 2021 yılı itibarıyla 12'ye yükselmiştir. Bu şirketlerin prim üretiminin 5,5 milyar TL ile Türkiye'deki genel sigortacılık prim üretiminin %5,2 payına tekabül ettiği görülmektedir (Türkiye Sigorta Birliği, 2021: 1-2).

Çalışmanın amacı, tekaful kavramının açıklanması ve tekaful işlemlerine ait muhasebe kayıtlarının yapılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle tekaful kavramı, tekaful sigorta modelleri, tekafulün klasik sigortadan farkları açıklanmıştır. Daha sonra literatürde tekaful ile ilgili olarak yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise tekaful işlemlerinin muhasebeleştirilme süreci sigorta şirketleri tarafından kullanılan sigortacılık hesap planı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

1. TEKAFÜL KAVRAMI, TEKAFÜL MODELLERİ VE TEKAFÜLÜN KLASİK SİGORTADAN FARKLARI

Çalışmanın bu bölümünde, tekafül kavramı, tekafül sigorta modelleri ve tekafülün klasik sigortadan farkları ile ilgili olarak kavramsal bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Tekafül Kavramı

Ticari hayata girdikten sonra İslam alimlerinin tartıştığı sigorta kavramı ayrıntılı şekilde ilk kez İbn-i Abidin tarafından ele alınmıştır. Sevka ya da sukirta olarak kullanılan bu kavramın İslami usullere uygun olmadığı İbn-i Abidin tarafından belirtilmiştir (Laçınbala ve Ünsal, 2019: 182). Daha sonra bu kavrama şeriat alternatifi olarak El-tekafül Doktrini üretilmiştir. Bu kelime, yardım ederek ihtiyaçların karşılanması şeklinde ifade edilen Kafala kelimesinden türetilmiştir (Billah ve Basodan, 2017: 12).

Tekafül, İslami hukuka uygun olarak İslam kültürüne ait toplumsal güvence sistemi şeklinde belirtilmektedir (Kaya ve Doğan, 2017: 216). Tekafül, İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) tarafından tüzel kişilik statüsü ve bağımsız mali sorumluluğa sahip olarak kurulan ve katkı paylarının bağış kapsamında ödenmesini içeren bir süreç şeklinde tanımlanmaktadır (Nasir; Farooq and Khan, 2021: 599). Bu süreçteki amaç, belli bir risk grubunda yer alan bireyleri bir araya getirmek ve meydana gelebilecek tehlikelerdeki zararı minimum seviyeye indirmenin yanı sıra oluşan hasarların telafi edilmesini sağlamak olarak belirtilmiştir. Bu uygulama ile müşterek garantinin sağlanması hedeflenmektedir (Kaya ve Doğan, 2017: 216).

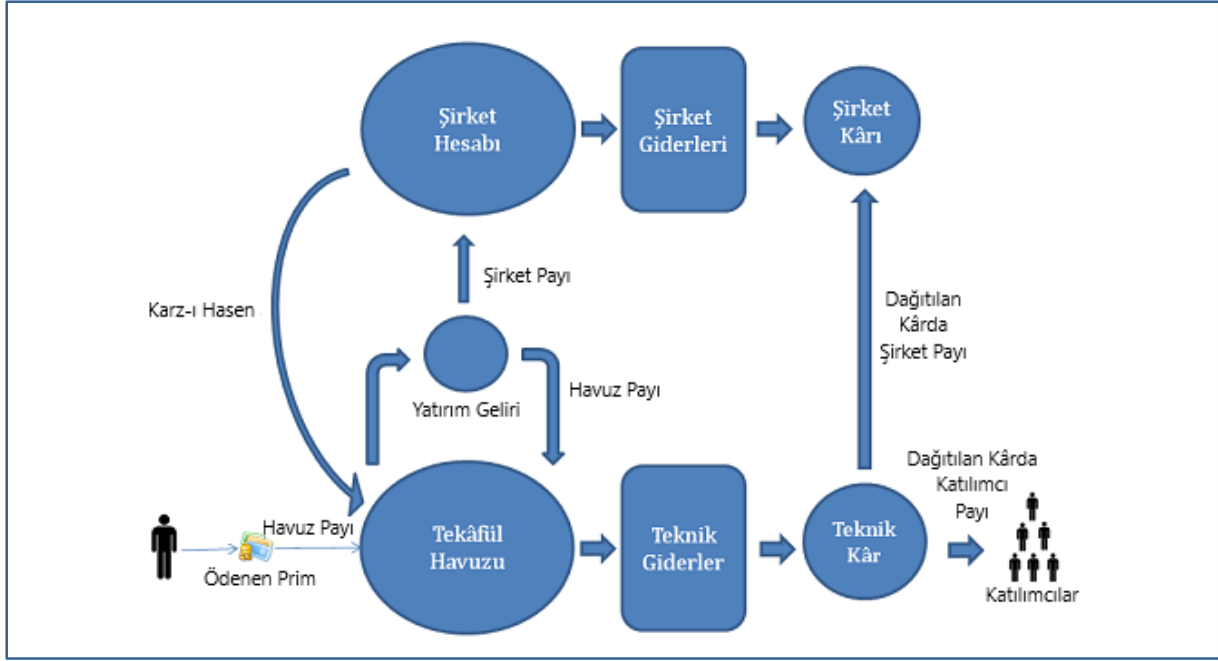
Müşterek garanti sağlanması sürecinde katılımcı, katılım fonu ve katılım sigorta şirketi yer almaktadır. Risklerden korunma amacına sahip olan katılımcı, katılım fonu olarak ifade edilen ücreti ödemektedir. Katılım sigorta şirketi ise, bu fonların yönetimini gerçekleştirmektedir. Bu üç unsurun yer aldığı tekafül sisteminde; mal tekafül sigortası ya da hayat tekafül sigortasından uygun olanı tercih edilmektedir. Fiili bir hasarın oluşması durumunda mal tekafül sigortası ile zarar karşılanmaktadır. Sakatlık ya da vefat durumları ile ilgili olarak da hayat tekafül sigortası kullanılarak bireylere sigorta yapılmaktadır (Kısacık, 2021: 274-276).

1.2. Tekafül Sigorta Modelleri

Tekafül sigorta modelleri; mudarebe, vekalet, hibrit ve vekalet-vakıf model olmak üzere dört farklı başlıkta sınıflandırılmaktadır.

1.2.1. Mudarebe Modeli

Sigorta taraflarının bir projeyi gerçekleştirme düşüncesi doğrultusunda birinin emek diğerinin ise sermayesini dahil etmesi ile oluşan kâr zarar ortaklığı mudarebe modeli olarak ifade edilmektedir. Bu modelde şirket mudarib olarak belirtilirken sürece sermaye dahil eden taraf ise rabbül-mal kavramı ile isimlendirilmektedir (Kaya ve Doğan, 2017: 216; Özüdoğru, 2018: 8). Bu model genellikle Malezya gibi uzak doğu ülkelerinde benimsenmektedir (Aslan, 2015: 104). Mudarebe modelinin uygulanması ile ilgili süreç Şekil 1’de gösterilmiştir.

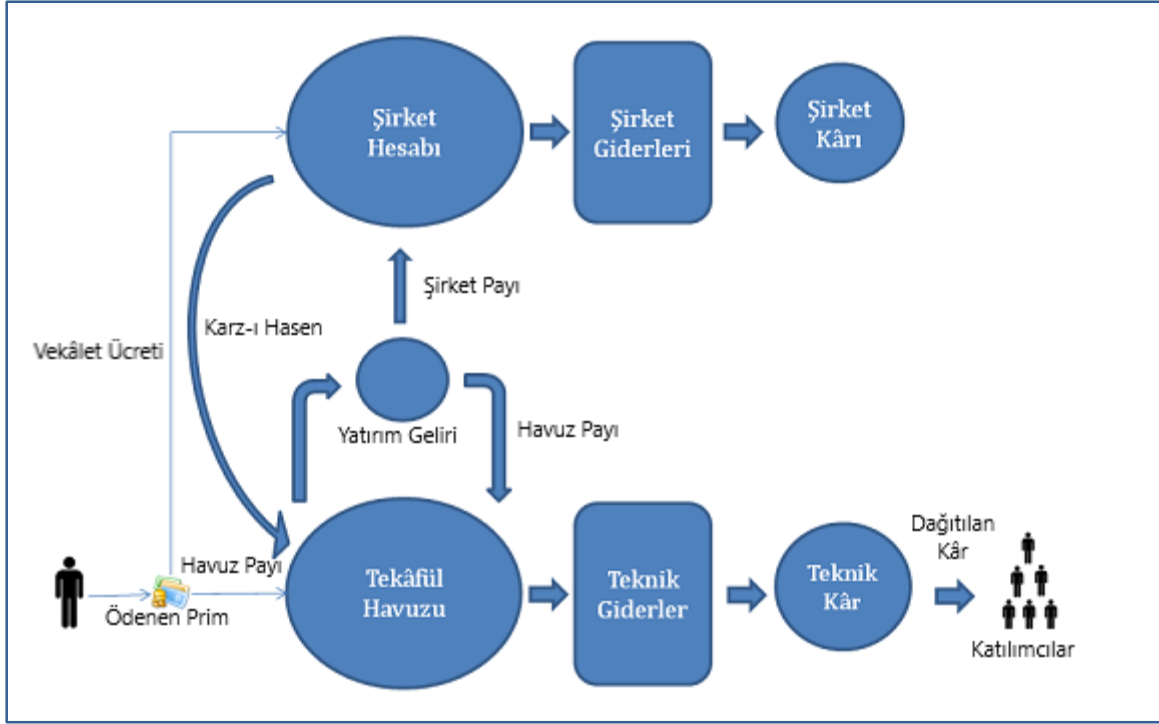

Şekil 1. Mudarebe Modeli
Kaynak: Tekaful[a]. (t.y.)

Şekil 1’de görüldüğü gibi mudarebe modelinde şirket, katılımcılardan toplanan primlerin işletilmesi ve idare edilmesinden sorumlu olarak faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu süreçte şirket, poliçe kesim işlemini gerçekleştirdikçe toplanan primler tekâfül havuzunda birikmektedir. Biriken rezervler yatırım alanlarında kullanılarak kâr elde edilmektedir. Tekâfül havuzundan karşılanan teknik giderlerin ödenmesinden sonra dönem sonu itibarıyla havuzda kalan kâr tutarı ise katılımcılar arasında önceden belirlenmiş oran dikkate alınarak dağıtılmaktadır.

1.2.2. Vekalet Modeli

Vekil görevi üstlenen tekâfül şirketine, katılımcılar tarafından kendilerine ait fonun yönetilmesi işleminin devredildiği model vekalet modeli olarak tanımlanmaktadır (Dilek, 2019: 47). Kısaca, bir kişinin diğerini temsil etmesi sürecinde olduğu gibi vekalet modelinde de tekâfül şirketinin katılımcıları temsil etmesi durumu söz konusudur (COMCEC, 2019: 34). Bu modelde, tekâfül şirketi, katılımcılardan toplanan fonlardan oluşan havuz ile ilgili yapacağı işlemlerden önceden belirlenmiş bir ücret alabilmektedir. Ancak, şirket herhangi bir ücret almıyorsa vekalet işlemi ücretsiz vekalet olarak değerlendirilmektedir (Kaya ve Doğan, 2017: 219). Vekalet modelinin uygulanması ile ilgili süreç Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Vekalet Modeli

Kaynak: Tekaful[b]. (t.y.)

Şekil 2’de görüldüğü gibi vekalet modeli’nde şirket, katılım sigortası ve yatırım faaliyetlerini yerine getirmektedir. İşletme, yapacağı faaliyetler ile ilgili olarak katlanacağı ücreti belirleyerek poliçede bu tutara yer vermelidir. Faaliyetlerden elde edilen kâr ve yatırım gelirlerinden oluşan tutardan şirketin performans payı düşüldükten sonra kalan kâr tutarı katılımcılara dağıtılmalıdır. Kâr yerine zarar olması durumunda ise Karz-ı Hasen² (güzel borç) yapılmalıdır.

1.2.3. Hibrit Model

Hibrit model, mudarebe modeli ve vekalet model yapılarının bir arada kullanımı ile oluşmaktadır (Aslan, 2015: 105). Bu modelde, hem vekalet modelinde olduğu gibi katılımcılar ve vekil şirket arasında vekalet sözleşmesi yapılmakta hem de mudarebe modelinde olduğu gibi havuzda biriken fonların yatırıma dönüşmesi ile ilgili gerçekleştirilecek işlemlerin yönetimi için mudarebe sözleşmesi düzenlenmektedir (Özcan, 2017: 359). Riskleri ve fon kayıplarının azaltılmasını amaçlayan bu model, Bahreyn, Kenya ve Sudan gibi Orta Doğu ülkelerinde yaygın olarak uygulanmaktadır (Canbaz Karacif, 2018: 13; COMCEC, 2019: 38).

1.2.4. Vekalet-Vakıf Model

Sigorta şirketinin İslami bir vakıf ya da bağış kurumu oluşturarak katılımcıların vakıf fonuna katkı sağlamlarının gerçekleştirildiği model vekalet–vakıf modeli olarak belirtilmektedir. Pakistan ve Güney Afrika’da yaygın bir şekilde uygulanan bu modelde elde edilen gelir sermaye kârlılığı olarak değerlendirilmektedir (Canbaz Karacif, 2018: 13). Vekalet-vakıf modelinde hasar tutarlarının poliçe

² **Karz-ı Hasen = Güzel Borç:** Zor durumda olan ihtiyaç sahibinin bu durumunu gidermek amacıyla maddi çıkar gözetmeksizin borç verilmesi işlemidir (Arzova ve Dikgöz, 2018).

sahiplerine ödemesi yapıldıktan sonra tekafül şirketi artan paradan pay alabilmektedir (Yıldırım, 2014: 53).

1.3. Tekafül Sigorta ve Klasik Sigorta Arasındaki Farklılıklar

Dini kurallar doğrultusunda riskin paylaştırıldığı ve fonların yönetimi sürecinde faizsiz bankacılık yatırım esaslarının dikkate alındığı tekafül sigorta ve klasik sigorta sisteminin uygulanmasındaki farklılıklar Tablo 1’de gösterilmiştir (Kaya ve Doğan, 2017: 222).

Tablo 1. Tekafül Sigorta ve Klasik Sigorta Arasındaki Farklılıklar

	Tekafül Sigorta	Klasik Sigorta
Dikkate Alınan Esas	Karşılıklı dayanışma esası	Ticari faktörler
Şirketin Sahibi	Katılımcılar	Sermayedarlar
Risk	Risk paylaşımı karşılıklı	Risk transferi sigortacıda
Kazanç	Şirkete ve katılımcılara aittir.	Şirkete veya sermayedarlara aittir.
Yatırımların Değerlendirilmesi	İslami kurallar dikkate alınarak faizsiz enstrümanlar aracılığıyla gerçekleştirilir.	Herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.
Teminat Konusu	İslami usule uygun olduğu için faiz, kumar ve şüphe yoktur.	Faiz, kumar ve şüphe içermektedir.
Dikkate Alınan Kurallar	Mevcut yasalara ek olarak Şeriat Denetleme Kurulunun kurallarına da tabidir.	Sadece mevcut olan yasaları dikkate almaktadır.
Açık Olması Durumu	Katılımcının herhangi bir açığının olması halinde Tekafül fonunu yöneten tekafül operatörü katılımcıya faizsiz borç sağlamaktadır.	Herhangi bir açık olması durumunda riskleri klasik sigorta şirketi üstlenmektedir.
Zorunluluk	İslami kurullarla çalışan retetekafül şirketleri ile çalışılması zorunludur.	Reasürans şirketlerinin İslami kurallara göre çalışmasında herhangi bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Kaynak: (Kaya ve Doğan, 2017: 223)

Tablo 1’de görüldüğü gibi, tekafül sigorta ve klasik sigorta arasında uygulamada birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Tekafül sigortada karşılıklı dayanışma esas alınmasına rağmen klasik sigortada ticari faktörler esas alınmaktadır. Şirketin sahibi, tekafül sigortada katılımcılar klasik sigortada ise sermayedarlardır. Risk, tekafül sigortada karşılıklı olarak paylaşılmakta, klasik sigortada ise sigortacıdadır. Kazanç, tekafül sigortada şirkete ve katılımcılara klasik sigortada ise şirkete ve sermayedarlara aittir. Yatırımların değerlendirilmesinde tekafül sigortada faizsiz enstrümanlar kullanılmasına rağmen klasik sigortada herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Teminat konusu tekafül sigortada faiz, kumar ve şüphe içermezken klasik sigorta faiz, kumar ve şüphe içermektedir. Klasik sigorta sadece mevcut yasaları dikkate alırken tekafül sigorta bunlara ek olarak Şeriat Denetleme Kurulunun kurallarını da göz önünde bulundurmaktadır. Klasik sigortada herhangi bir açık olması durumunda riski sigorta şirketi üstlenirken tekafül sigortada tekafül şirketi katılımcıya faizsiz borç sağlamaktadır. Tekafül sigortada retetekafül şirketleri ile çalışılması zorunlu iken klasik sigorta da böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Araştırmada tekafül işlemlerine ait muhasebe sürecinin değerlendirilmesi ve yapılan işlemlerin muhasebe kayıtları ile ilgili yerli ve yabancı literatürde yayımlanmış çalışmalara yer verilmiştir.

Hameed ve Asiri (2014), iki farklı ülkedeki iki farklı tekafül şirketinin finansal raporlarının karşılaştırılmasını amaçlamıştır. Çalışmada Bahreyn ve Sudan'daki tekafül şirketlerinin 2009-2012 yılları arasındaki finansal raporları incelenmiştir. Çalışma sonucunda Bahreyn'deki tekafül şirketinin finansal raporlarını Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS) uygun ve anlaşılır şekilde hazırlamasına rağmen Sudan'daki tekafül şirketinin finansal raporlarının ayrıntılı olarak açıklanmadığı için standartlara uygunluğu konusunda eksiklikler olduğu tespit edilmiştir.

Puad ve Abdullah (2014), tekafül ile ilgili kavramsal bilgi vererek Malezya'daki tekafül şirketleri tarafından kullanılan muhasebe ve raporlama standartlarının incelenmesini amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, Malezya'daki tekafül şirketleri tarafından gerçekleştirilen muhasebe uygulamalarının herhangi bir standardının olmadığı ve raporlama ile ilgili kapsamlı muhasebe standartlarının bulunmadığı, yapılan sigortaya ait oluşacak fazlalık dağıtımı ve raporlamada zekât hesaplaması için açıklama yapılamadığı belirlenmiştir.

Özcan (2017), tekafül sigortacılığı ile ilgili kavramsal bilgiler vererek bu sigortacılığın finansal sistem içerisindeki yeri ve önemini açıklanmasını amaçlamıştır. Çalışmada tekafül sigortacılığı hakkında teorik bilgiler verilerek tekafül sigorta işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili uygulama örneği oluşturularak muhasebe kayıtlarına yer verilmiştir.

Billah ve Basodan (2017), tekafül kavramı ile ilgili teorik bilgilerin açıklanması ve konvansiyonel sigorta ile tekafülde kullanılan muhasebe standartları hakkında bilgi verilmesini amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, tekafülün konvansiyonel sigortaya benzemesinin yanı sıra kendi kurallarının ve iş disiplininin olduğu ve tekafüle ait muhasebe sisteminin uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu bir şekilde geliştirildiği belirlenmiştir.

Alkhan ve Hassan (2020), tekafül şirketlerinin işletme ve katılımcılar için farklı finansal tablo düzenleyip düzenlemediklerinin ve yapılan işlemlerin şeriat kurallarına uygun olup olmadığının belirlenmesini analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada iki farklı ülkedeki tekafül şirketine ait ikincil veriler analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, Bahreyn'de yer alan tekafül şirketlerinin mali tablo ve Şeriat Denetleme Kurulu yıllık raporlarının şeriat kurallarına uygun şekilde ayrı hesap ve finansal tablolarda gösterildiğini bu durumun yanı sıra Suudi Arabistan'daki tekafül şirketlerinde ise Bahreyn'de gerçekleştirilen şekilde uygulamanın yapılıp yapılmadığının net olmadığı bu nedenle raporlama ve yönetim açısından bazı sorunların olduğu tespit edilmiştir.

Kısacık (2021), tekafül sistemi hakkında teorik bilgi vererek muhasebe uygulama sürecine ait uygulama örneğinin oluşturulmasını amaçlamıştır. Bu doğrultuda tekafül kavramı, türleri, unsurları hakkında bilgi verilerek tekafül sözleşmesi kurgulanmış ve işletmelere ait muhasebe kayıt süreçleri uygulama örneği ile gerçekleştirilmiştir.

Hassan vd. (2021), 2020 yılında onuncu yılını kutlayan İslami Muhasebe ve İşletme Araştırmaları dergisinin bibliyografik analizinin yapılmasını amaçlamıştır. Çalışmada derginin 2010 yılından 2020 yılı Haziran ayına kadar olan sayılarında yayımlanmış 287 makale incelenmiş ve çalışmaların beş kategoriye ayrılarak özetlenebileceği belirtilmiştir. Bu kategoriler; farklı İslami finansal araçlar için sosyo-ekonomik anlayış, çağdaş İslami muhasebe, şeriat uyumlu hisse senedi piyasası, kurumsal sosyal sorumluluk ve etik bilgilendirme ve İslami finans kurumlarında kurumsal yönetim şeklinde belirlenmiştir.

Nasir vd. (2021), tekafül literatürünün etkili yönlerini ve kavramsal yapısını kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada bibliyometrik analiz, ortak kelime analizi ve alıntı histogramları kullanılarak 79 farklı dergide 149 dergi makalesi incelenmiştir. Yapılan ortak kelime analizi sonucunda, tekafül literatürünün dört ana tema kategorisine ayrıldığı belirlenmiştir. İlk temada tekafül şirketlerinin risk, performans ve verimlilik vb. açılardan geleneksel sigorta ile karşılaştırılması; ikinci temada, tekafül sisteminde ürün özellikleri ve ürünlerin şeriata uygunluğu; üçüncü temada ise müşteri ve çalışan davranışlarının araştırılması son tema olarak da tekafül ürünlerine olan talebin belirleyicileri tespit edilmiştir.

3. KATILIM SİGORTA ŞİRKETLERİ TARAFINDAN TEKAFÜL İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Tekafül şirketleri tarafından tekafül işlemlerinin muhasebe kayıtları yapılırken klasik sigorta şirketleri tarafından kullanılan hesap planı dikkate alınmaktadır. Çalışmada da muhasebe kayıtları yapılırken bu hesap planında yer alan hesaplar kullanılmıştır.

Örnek: Alican Gıda San. Tic. A.Ş. 1 Ocak 2021 tarihinde işletmeye ait olan bir aracına Zorunlu Trafik (Zorunlu Karayolları Mali Sorumluluk) sigortası yaptırmak amacıyla X Katılım Sigorta A.Ş. ile tekafül sözleşmesi düzenlemiştir. Sözleşmede tekafül bedeli 2.000 TL, vergi %5, poliçe limiti 500.000 TL olarak belirlenmiştir. Sözleşmesi düzenlenmiş olan araç kaza yaptığı için 1 Temmuz 2021 tarihinde X Katılım Sigorta A.Ş. tarafından 20.000 TL tutarında hasar ödemesi yapılmıştır (Kısacık, 2021: s.14'teki örnekten uyarlanmıştır).

X Katılım Sigorta A.Ş. tarafından sözleşme doğrultusunda yapılacak muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi gerçekleştirilecektir.

a) Prim Tahakkuk Kaydı

	01.01.2021		
120 SİGORTACILIK FAALİYETLERİNDEN ALACAKLAR		2.100	
120.01 SİGORTALILARDAN ALACAKLAR			
120.01.33 Alican Gıda San. Tic. A.Ş.			
715 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK)			2.000
715.01 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK) TEKNİK GELİR			
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR			100
Prim Tahakkuk Kaydı (2.000 * %5 = 100)			

b) Prim Tahsilat Kaydı

1 Ocak 2021 tarihinde prim tahsilat işlemi X Katılım Sigorta A.Ş. tarafından nakit olarak yerine getirilmiştir.

	01.01.2021			
100 KASA			2.100	
120 SİGORTACILIK FAALİYETLERİNDEN ALACAKLAR				2.100
120.01 SİGORTALILARDAN ALACAKLAR				
120.01.33 Alican Gıda San. Tic. A.Ş.				
Prim Tahsilat Kaydı				

c) Gider Vergisi Ödeme Kaydı

X Katılım Sigorta A.Ş. 15 Şubat 2021 tarihinde gider vergisi tutarı olan 100 TL'yi banka aracılığı ile ödemiştir.

	15.02.2021			
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR			100	
102 BANKALAR				100
Vergi Ödeme Kaydı				

d) Hasar Ödeme Kaydı

Sözleşmesi düzenlenmiş olan araç kaza yaptığı için 1 Temmuz 2021 tarihinde X Katılım Sigorta A.Ş. tarafından 20.000 TL tutarında hasar ödemesi banka aracılığıyla yapılmıştır.

	01.07.2021			
715 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK)			20.000	
715.02 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK) TEKNİK GİDER				
715.02.1 ÖDENEN HASARLAR				
102 BANKALAR				20.000
Hasar Ödeme Kaydı				

SONUÇ ve ÖNERİLER

İslam ülkelerinin işbirliği sağlayarak kaynak aktarımı yoluyla ekonomik boyutta gelişim ihtiyacı katılım bankalarının kurulması noktasında önem arz etmektedir. Bu bankaların kurulumu ile birlikte faiz kavramının yer almadığı yeni bir finans sisteminin oluşturulması gerekliliği de meydana gelmiştir. Çünkü İslam dinine göre faiz haram kılınmakta ve bu dinin kurallarını dikkate alarak yaşamlarını devam ettiren kişiler de faizi istememektedir. Bu nedenle oluşturulan faizsiz finans sektöründe faaliyetlerini gerçekleştiren işletmeler, işlemlerinde İslami kurallara uygun olan yöntemleri tercih etmektedir. Bu yöntemlerden biri de tekafül (katılım sigortacılığı) yöntemi olarak belirtilmektedir.

Riskten korunma aracı olarak dikkate alınan tekafül yönteminde; katılımcı, katılım fonu ve katılım sigorta şirketi olarak ifade edilen üç unsur karşımıza çıkmaktadır. Katılımcı, riskten korunmak amacıyla katılım fonu olarak belirtilen katılım ücretini yatırmakta, katılım sigorta şirketi de bu fonların

yönetimini gerçekleştirmektedir. Bu süreçte kullanılabilecek dört farklı model bulunmaktadır. Bu modeller; mudarebe, vekalet, hibrit ve vekalet-vakıf model olarak ifade edilmektedir. Bu modellerden ihtiyaca uygun olanının kullanıldığı tekafül şirketinin kuruluşu ilk olarak 1979 yılında gerçekleşmiştir. 1984 yılında ise Malezya’da Tekafül Yasası çıkarılarak tekafül sigortacılığının öncü rolü üstlenilmiştir. Ülkemizde ise bu sigorta türünün kullanımı 2010 yılı itibarıyla başlamıştır. 2021 yılında ise Türkiye Modeli tanımlanarak yeni bir açılıma imza atılmıştır.

Faizsiz finans sektöründe faaliyetlerini sürdüren işletmeler tarafından kullanılan yöntemlerin bazıları ile ilgili muhasebeleştirme işlemlerinde dikkate alınması gereken standartlar bulunmasına rağmen tekafül şirketlerinin gerçekleştirdiği işlemlerin muhasebeleştirilmesi ile ilgili yayımlanmış herhangi bir standart bulunmamaktadır. Bu nedenle, muhasebeleştirme işlemleri yapılırken klasik sigortacılık faaliyetlerini yerine sigorta şirketleri tarafından da kullanılan hesap planı dikkate alınmaktadır. Bu doğrultuda, tekafül şirketlerinin yapısına uygun olarak yeni bir hesap planının oluşturulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Çalışmada tekafül kavramının açıklanması ve tekafül işlemlerine ait muhasebe kayıtlarının yapılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, tekafül kavramı, tekafül sigorta modelleri, tekafülün klasik sigortadan farkları açıklanarak literatürde tekafül ile ilgili olarak yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise tekafül işlemlerinin muhasebeleştirilme süreci sigorta şirketleri tarafından kullanılan sigortacılık hesap planı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Gelecek çalışmaların tekafül şirketlerinin topladıkları primleri hangi yatırım araçlarında değerlendirdiği ve bu yatırım araçlarından elde edilen gelirlerin nasıl muhasebeleştirildiği veya raporlandığı üzerine yoğunlaşması literatüre katkı sağlayabilir.

Finansal Destek:	Bulunmamaktadır.
Çıkar Çatışması:	Bulunmamaktadır.
Etik Kurul Onayı:	Gerekmemektedir.
Yazar Katkı Oranı Beyanı:	Çalışmanın tamamı yazar tarafından yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

- Alkhan, A. M. ve Hassan, M. K. (2020). Takaful operators: analysing segregated accounts between operator/participants. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*. 11(9), 1649-1664.
- Arzova, S. B. ve Dikgöz, B. (2018). “Karz-ı Hasen” Ekonomik ve sosyal boyutu. 1st International Insurance, Banking and Finance Symposium.
- Aslan, H. (2015). Türkiye’de tekafül (İslami sigorta) uygulamaları: problemler ve çözüm önerileri. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 93-117.
- Billah, M. M. ve Basodan, Y. A. (2017). Islamic insurance (takafül) models and their accounting dichotomy. *Journal of Islamic Banking and Finance*, 34(1), 11-31.
- Canbaz Karacıf, F. E. (2018). Yatırımcı Zararlarının Tazmininde Tekafül (Katılım Sigortacılığı) Modeli. SPK Hukuk İşleri Dairesi Yeterlilik Etüdü.

- Comcec (2019). Improving the Takaful Sector In Islamic Countries. Comcec Coordination Office. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/10/Improving-the-Takaful-Sector-In-Islamic-Countries_2019_October.pdf
- Çelik, S. ve Doğan, İ. (2017). Katılım Bankacılığının Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi. Kaya, F. (Ed.). *Katılım Bankacılığı içinde (ss. 15-45)*. İstanbul: Beta.
- Çetin, A. (2020). Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebesi. İstanbul: TKBB.
- Deran, A. ve Beller Dikmen, B. (2019). Sukuk ve ortaklığa dayalı kira sertifikalarının muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 12(3), 907-927.
- Dilek, İ. (2019). Türkiye’de tekafül (katılım sigortacılığı) ve uygulanabilirliği üzerine bir değerlendirme. *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, (13), 44-57.
- Hacak, H. ve Gürbüz, Y. E. (2021). İslami Finasta Sigorta ve Katılım Sigortası (Tekafül). Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı, (Ed. Şakir Görmüş; Ahmet Albayrak; Aydın Yabancı). TKBB Yayınları. 296-321.
- Hameed, S. A. ve Asiri, B. K. (2014). Accounting policies and financial reporting in takaful companies – a case study. *European Journal of Accounting and Auditing and Finance Research*. 2(4), 52-58.
- Hassan, M. K.; Alshater, M. M.; Mumu, J. R.; Sarea, A. M. ve Azad, A. K. (2021). Bibliometric analysis of the journal of islamic accounting and business research: ten years review. *Collnet Journal of Scientometric and Information Management*. 15(1), 63-88.
- Kaya, F. ve Doğan, İ. (2017). Faizsiz Sigortacılık: Tekafül. Kaya, F. (Ed.). *Katılım Bankacılığı içinde (ss. 215-236)*. İstanbul: Beta.
- Kısacık, H. (2021). Katılım sigorta (tekafül) ve muhasebe süreci. *Hitit İlahiyat Dergisi*. 20(3), 265-288.
- Laçınbala, Y. ve Ünsal, H. (2019). Katılım sigortacılığında (tekafülde) pencere sisteminin değerlendirilmesi. *Sosyoekonomi Dergisi*, 27(42), 181-202.
- Nasir, A.; Farooq, U. ve Khan, A. (2021). Conceptual and influential structure of Takaful literatüre: a bibliometric review. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 14(3), 599-624.
- Özcan, S. (2017). Tekafül (katılım sigortacılığı) muhasebesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(2), 351-377.
- Özulucan, A. ve Deran, A. (2009). Katılım bankacılığı ile geleneksel bankaların bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları açısından karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.
- Özüdoğru, H. (2018). Katılım sigortacılığı ve Türkiye’deki durumu. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(1), 1-16.
- Puad, N. A. M. ve Abdullah, N. I. (2014). Accounting practices among takaful operators in Malaysia: a comparative analysis. 1. ICoMM, 167-186.
- Tekaful[a]. (t.y.). Mudarebe Modeli. Tekaful.net. https://tekaful.net/?page_id=434
- Tekaful[b]. (t.y.). Vekalet Modeli. Tekaful.net. https://tekaful.net/?page_id=438
- Türkiye Sigorta Birliği (2021). Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektör Raporu. https://tsb.org.tr/media/attachments/2021_Y%C4%B1%C4%B1_Kat%C4%B1m_Sigortac%C4%B1m_Sekt%C3%B6r_Raporu.pdf
- Yıldırım, İ. (2014). Tekafül (islami) sigortacılık sisteminin dünyadaki gelişimi ve türkiye’de uygulanabilirliği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 49-58.